

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ВАТ "ЛЬВІВСЬКИЙ РИБОКОМБІНАТ"

Н.І. Смирнюк, І.В. Буряк, В.В. Чернік

Інститут рибного господарства НААНУ, м. Київ

Проаналізовано ефективність роботи підприємств Об'єднання "Укррибгосп" та дано оцінку якості організаційно-економічних механізмів ведення господарської діяльності ВАТ "Львівський рибокомбінат".

Підвищення економічної ефективності діяльності підприємств рибної галузі зумовлюють необхідність постійного пошуку шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму господарювання.

У сучасних умовах головним завданням є створення сприятливих умов для нарощування конкурентоспроможності виробництва високоякісної рибної продукції. Всебічна оцінка ефективності методів ведення господарської діяльності підприємств дає змогу виявити та задіяти всі необхідні важелі, механізми та інструменти для раціонального використання наявного потенціалу рибницьких господарств.

Тому особливого значення нині набувають наукові розробки з питань удосконалення організації виробництва, обґрунтування раціональних шляхів підвищення ефективності рибницьких господарств у конкретних умовах. Важливим при цьому є комплексне дослідження проблем, пов'язаних з організацією та технологічним процесом виробництва, переорієнтацією його на кінцеві результати.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичною основою досліджень є наукові праці вітчизняних учених з економічних питань АПК. Для їх проведення були використані результати виробни-

чої діяльності та статистичної звітності підприємств Об'єднання "Укррибгосп", інформація Держкомстату України, ДП "Укрриба", ВАТ "Львівський облрибокомбінат", інформаційної мережі Інтернет. Дослідження проводили за загальноприйнятими в економіці методиками із застосуванням монографічного, економіко-статистичного та інших методів досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

За період 2000–2008 рр. вилов риби у внутрішніх водоймах України стабілізувався і перебував у середньорічних обсягах 38–41,2 тис. т. Водночас виробництво риби підприємствами Об'єднання "Укррибгосп" поступово зменшувалось — від 31 тис. т у 2000 р. до 20 тис. т у 2008 р., тобто майже у 1,6 раза.

Дослідження показали, що з 2006 р. на підприємствах Об'єднання "Укррибгосп" намітилася тенденція до стабілізації обсягів вилову риби. Середньорічні обсяги за 2006–2008 рр. становили 20,7–20,1 тис. т товарної риби. У структурі видів риби переважали короп (45% усього вилову) та товстолобик (43,6%). Рибопродуктивність нагульних ставів за цей період у середньому була 5,2–6,2 ц/га.

За даними Об'єднання "Укррибгосп", більше половини господарств у 2008 р. збільшили обсяги виробництва товарної

риби. Низка підприємств Об'єднання щороку стабільно випускають рибну продукцію високої якості, що користується великим попитом у торговій мережі: це ВАТ “Криворізький рибгосп”, ВАТ “Закарпатський рибокомбінат”, ВАТ “Львівський облрибокомбінат”, ВАТ “Лебединська РМС”, ВАТ “Чернігіврибгосп”, СР ВАТ “Черкасирибгосп”, ВАТ “Хмельницький рибокомбінат”, ДП “Лиманське”, ДП “Іркліівський рибозрозплідник рослинорідних риб” та інші. Середня рибопродуктивність цієї групи господарств — в межах 10–15 ц/га.

Поряд з цим істотно зменшили обсяги вирощування товарної риби у 2008 р. проти 2007 р. такі підприємства, як ВАТ “Кіровоградський рибокомбінат”, ВАТ “Рівнерибгосп”, ВАТ “Петриківський рибгосп”, ВАТ “Тернопільський рибокомбінат”, ВАТ “Волиньрибгосп” — від 30 до 60%.

Причини зниження виробництва рибної продукції різні. Так, якщо ВАТ “Тернопільський рибокомбінат”, ВАТ “Волиньрибгосп” та ЗАТ “Одесарибгосп” знизили виробничі показники через стихійне лихо (прорив дамб та винесення риби потоками води), то ВАТ “Житомиррибгосп”, ВАТ “Кіровоградський рибокомбінат”, ВАТ “Рівнерибгосп” — через відчуження значних площ водойм, передачу їх організаціям, незацікавленим у виробництві риби, які використовують водні ресурси переважно на рекреаційні цілі.

Аналіз рівня рентабельності виробництва свідчить, що серед досліджуваних 41 рибницького підприємства — 14 господарств (34,1%) належать до збиткових (рисунок). Найвищий рівень збитковості (31–34%) спостерігався у ВАТ “Херсонрибгосп”, ПП “Чернишук”, ВАТ “Тисмениця-Риба”, ВАТ “Рибгосп Міжріччя” та ВАТ “Волиньрибгосп”, тобто окупність затрат становила лише 66–69%. Найнижчий рівень збитковості (менше 1%) був у ВАТ “Тернопільський рибокомбінат”, ТОВ “Тріон” та ТОВ “Голуба Нива”.

Друга група підприємств — це господарства з рівнем рентабельності до 10%. До цієї групи увійшло 17 підприємств (41,5% загальної кількості досліджуваних господарств). Найкращих результатів було досягнуто у ВАТ “Черкасирибгосп”, ВАТ “Львівський облрибокомбінат”, ВАТ

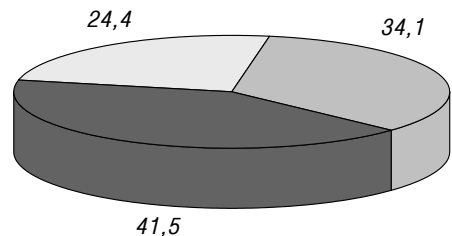
“Яготинський рибгосп” та в ДП “Іркліівський рибозрозплідник рослинорідних риб”, де рівень рентабельності становив, відповідно, 7,8; 6,9; 6,1 та 5,2%.

Наступна група господарств — 10 підприємств (24,4%) з рівнем рентабельності 10% і вище. Найвищого рівня рентабельності досягнуто в ВАТ “Бабин-Риба” — 55,7%. Висока ефективність була у виробництв у відкритих акціонерних товариствах “Запорізький рибокомбінат”, “Більшівці-Риба” та “Чернігіврибгосп”, де рівень рентабельності виробництва становив, відповідно, 36,6, 23,4 та 22%.

З метою визначення ефективності застосування організаційно-економічних механізмів господарювання на основі аналізу виробничих та економічних показників були проведені дослідження у ВАТ “Львівський облрибокомбінат”.

Серед чинників організаційно-технологічного характеру господарства, що сприяють підвищенню ефективності виробництва, насамперед є поліпшення якості товарної продукції. Вирощування товарної риби за 2- та 3-літнім циклом дає змогу отримувати в господарстві якісну товарну продукцію середньою масою 700 г і вище.

За результатами роботи підприємством за період 2007–2008 рр. було вирощено рибозсадкового матеріалу: цьоголітки, відповідно, 145,03 та 92,4 т, дволітки — 345,23 та 365,3 т; товарної риби — 1377,5 та 1193,2 т. При цьому вилов товарної риби за 2-літнього циклу у 2007 р. становив 264,6 т, у 2008 р. — 124,7 т. За 3-літнього циклу, відповідно, 1076,6 та 1063,6 т.

Показники ефективності виробничої діяльності підприємств об'єднання “Укррибгосп” в 2008 р., %: ■ — збиткові підприємства; ■ — підприємства з рівнем рентабельності до 10%; □ — підприємства з рівнем рентабельності від 10% і вище

Основним об'єктом культивування в господарстві є товарний короп (більш ніж 80% усього вилову), обсяг виробництва якого за цей період становив, відповідно, 1090,5 та 1004,1 т. Крім того, було одержано рослиноїдних риб, відповідно, 224,5 та 141,8 т, щуки — 17,9 та 15,6 т, форелі — 36,4 та 4,9 т, карася — 8,2 та 26,8 т.

Середня індивідуальна маса товарного коропа підприємства у 2007 р. була 706 г, у 2008 р. — 812 г. Загальна рибопродуктивність нагульних ставів — 7,70 та 8,03 ц/га.

З метою цілорічного забезпечення населення м. Львова та області живою рибою нагульні стави зарибнюють на осінній та літній вилов. Стави, з яких виловлюють товарну рибу у літній період, зарибнюють дволітками коропа середньою масою понад 400 г та підрощують її до товарної риби середньою масою більше 700 г. Так, у 2007 р. підприємство з цих ставів отримало товарного коропа середньою масою 776 г, у 2008 р. — 771 г. Застосування такої схеми вирощування товарної риби на 3-му році дає можливість підприємству одержувати не

тільки додатковий прибуток, а й утримувати необхідні ринки збуту.

Одним з найважливіших показників роботи підприємства є собівартість продукції, яка значною мірою впливає на рівень рентабельності виробництва та величину чистого доходу.

У період нестабільності цін, інфляційних процесів спостерігається тенденція до зростання собівартості товарної риби. Так, у 2008 р. собівартість 1 т товарної риби в господарстві порівняно з 2006 р. зросла від 4363,14 до 7199,52 грн, або на 65% (табл. 1).

Запорукою майбутньої якості товарної продукції є якісний рибопосадковий матеріал. Тому саме на нього припадає найбільше витрат у виробництві. Собівартість рибопосадкового матеріалу в середньому на підприємстві за 2007–2008 рр. була 8,37 та 10,09 грн/кг. В окремих підрозділах собівартість рибопосадкового матеріалу сягала 13,05 та 15,08 грн/кг за відповідний період.

Аналіз структури витрат на одиницю вирощеної товарної риби вказує на зміну частки окремих статей в загальних витратах. Так, частка витрат на оплату праці

Таблиця 1. Витрати на виробництво товарної риби у ВАТ “Львівський облрибокомбінат” за роками

Стаття витрат	2006		2007		2008	
	1	2	1	2	1	2
Оплата праці	384,90	8,8	542,16	8,7	486,78	6,8
Соціальні виплати	57,17	1,3	121,38	1,9	188,03	2,6
Рибопосадковий матеріал	1821,07	41,7	2713,93	43,6	3732,99	51,9
Корми	823,58	18,9	1183,92	19,0	1105,88	15,4
Профілактичні та лікувальні заходи	32,80	0,8	62,70	1,0	17,97	0,2
Запасні частини	2,84	0,1	3,29	0,1	4,98	0,1
Пально-мастильні матеріали	74,37	1,7	68,18	1,1	82,76	1,1
Електроенергія	28,05	0,6	31,44	0,5	38,79	0,5
Амортизація	116,70	2,7	121,49	1,9	107,83	1,5
Фіксований с.-г. податок	34,60	0,8	25,91	0,4	28,05	0,4
Інші витрати	987,06	22,6	1357,35	21,8	1405,46	19,5
Всього виробничих витрат	4363,14	100	6231,75	100	7199,52	100

Примітка. 1 — витрати на виробництво 1 т риби, грн; 2 — структура виробничих витрат, %.

зменшилась у 2008 р. щодо 2006 р. від 8,8 до 6,8%, кормів — від 18,9 до 15,4%, профілактичних та лікувальних заходів — від 0,8 до 0,2%, амортизаційних — від 2,7 до 1,5%, інших витрат — від 22,6 до 19,5%. Разом з тим спостерігається тенденція до зростання частки витрат на риборосадковий матеріал — від 41,7 до 51,9% та витрат на соціальні заходи — від 1,3 до 2,6%.

Протягом 2007–2008 рр. обсяг реалізованої товарної риби становив 80,8–88,2% вилову. Середня реалізаційна ціна за цей період становила, в середньому 11,77–13,15 грн/кг (табл. 2).

На підприємстві розроблена система формування цін на товарну продукцію залежно від форм її реалізації. У реалізаційну ціну одиниці продукції закладають: виробничу собівартість, 20% ПДВ, 10% прибутку та транспортні витрати в розрахунку на 1 кг вирощеної риби. Ціна одиниці кожного виду риб коригується залежно від розміру опту на цей вид риби, форм реалізації, відстані, на яку перевозять рибу, та місця реалізації, що сприяє чіткому механізму реалізації продукції.

Діючи на підприємстві система оплати сприяє підвищенню продуктивності праці — одного з головних чинників ефективності роботи підприємства. Цей показник у 2008 р. на підприємстві становив 5,5 т на одного середньорічного працівника, що є вищим за середній по Об'єднанню “Укррибгосп” (4,3 т). Середньомісячний дохід одного працівника

становив у 2008 р. 1325,3 грн, що на 22,6% більше, ніж у 2007 р.

З метою посилення матеріальної зацікавленості колективу гарантується загальна сума заробітної плати та винагороди за умов якісного виконання роботи відповідно до поставлених “Завдань з обсягу виробництва” в установлені строки незалежно від чисельності працівників господарсько-раціонального підрозділу.

Протягом періоду вирощування (від початку зарибнення і до листопада включно) проводиться помісячна виплата заробітної плати згідно із штатним розписом у вигляді авансу. При цьому заробітна плата працівника у загальному підсумку не може бути нижчою від встановленого законодавством мінімального її розміру.

Сума винагороди за кінцевими колективними підсумками вирощування визначається згідно з такими критеріями оцінки виконаної роботи:

- при 100%-му виконанні плану, фактичний об'єм виловленої риби множить на планову розцінку за 1 т продукції, кількість понадпланового вилову множить на планову розцінку збільшену на 50%;
- при невиконанні плану вилову — планова розцінка коригується (зменшується) пропорційно до відсотка невиконання;
- при зниженні собівартості 50% економії залишається колективу для виплати у вигляді винагороди;

Таблиця 2. Основні економічні показники ефективності роботи ВАТ “Львівський облрибокомбінат” за роками

Показник	2007	2008
Виловлено риби, т:		
товарної	1341,15	1188,3
дволіток (посадкового матеріалу)	345,23	365,3
цьоголіток	145,03	92,4
Собівартість вирощування 1 кг риби, грн:		
товарної	6,23	7,20
дволіток (посадкового матеріалу)	6,51	7,70
цьоголіток	8,37	10,09
Реалізовано риби, т	1083,53	1047,51
Середня реалізаційна ціна 1 кг риби, грн	11,73	13,15

- при перевищенні планової собівартості сума винагороди, нарахованої за виконання плану вилову, зменшується на суму здійснених перевитрат;

- нарахована сума винагороди виплачується протягом грудня–лютого після вегетаційного періоду.

Колектив госпрозрахункового підрозділу розподіляє колективний зарібок пропорційно до отриманої авансової оплати з коригуванням на коефіцієнт трудової участі (КТУ). Коефіцієнти члена госпрозрахункового підрозділу затверджує колектив госпрозрахункового підрозділу за поданням директора госпрозрахункового підрозділу. Протягом періоду вирощування величину КТУ пропонує щомісячно директор у відомість та подає в бухгалтерію (разом з нарахуванням авансової зарплатної плати). Після закінчення вегетаційного періоду виводять зведену величину КТУ для кожного працівника та у вигляді відомості подають у бухгалтерію для розрахунку. Зведена величина КТУ, присвоєна кожному члену госпрозрахункового підрозділу, чинна лише на період часу, за результатами роботи якого він був встановлений.

Економічні показники роботи ВАТ “Львівський облібокомбінат” за 2008 р. були такими:

дохід від реалізації продукції, тис. грн. — 13777;

загальні витрати на вирощування риби, тис. грн — 12747;

чистий прибуток (збиток), тис. грн — 875;

рентабельність, % — 6,9.

Дослідження показали, що ефективність господарювання підприємства за досліджуваний період є задовільною. Проведений аналіз виробничих та економічних показників свідчить про ефективність застосованих методів ведення господарської діяльності на підприємстві. Навіть враховуючи нестабільність економіки внаслідок економічної кризи та незначний спад виробництва у господарстві, рівень рентабельності у 2008 р. був на рівні 6,9%.

ВИСНОВКИ

Таким чином, організаційно-економічний механізм, запроваджений у ВАТ “Львівський рибокомбінат”, говорить про чітку та налагоджену систему господарювання. Про ефективність виробництва свідчать виробничі та економічні показники. Однак потенційні можливості господарства ще не вичерпані та дають підставу для подальшого його розвитку та вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рибне господарство України: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. — К., 2006.
2. Смирнюк Н.І., Бурак І.В., Онученко О.В., Мазур П.В. Механізми забезпечення прибутковості рибних господарств України // Рибогосподарська наука України. — 2009. — Вип. 1. — С. 107–115.
3. Муквич М.Г. Сучасний стан, проблеми та завдання розвитку рибництва в Україні // Рибогосподарська наука України. — 2009. — Вип. 1. — С. 4–8.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА ОАО “ЛЬВОВСКИЙ ОБЛРИБОКОМБИНАТ”

Н.И. Смирнюк, И.В. Бурак, Л.В. Товстенко, В.В. Черник

Проанализирована эффективность работы предприятий Объединения “Укррыбхоз” и дана оценка качества организационно-экономических механизмов ведения хозяйственной деятельности ОАО “Львовский облрыбокомбинат”.

EFFICIENCY OF ECONOMIC-ORGANIZING MECHANISM OF MANAGEMENT IN JSC “LVIV FISH COMBINE”

N. Smirnyuk, I. Burak, L. Tovstenko, V. Chernik

There have been given an analysis of work efficiency of enterprises of the association “Ukrribgosp” and efficiency assessment of economic-organizing mechanism of the JSC “Lviv fish combine” management.